

ПАРАДОКСИ ТА ПАРАЛОГІЗМИ

Степура О. В.

e-mail: oleksandra.stepuro@nure.ua

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Старікова Г. Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. СГН,
м. Харків, Україна

This work examines the impact of the brain's biological drive for energy conservation on the perception of reality in the digital age. It provides a comparative analysis of "paralogisms" and "paradoxes," using the metaphor of the "Digital Ship of Theseus" to describe the erosion of identity in social networks. The study highlights the role of algorithms and AI in creating informational isolation and the devaluation of critical thinking within the modern attention economy.

Парадокси та паралогізми в людському мисленні свідчать про певну недосконалість та обмеженість раціонального пізнання. Якщо парадокси в логіці та науці виникають, частіш за все, через недостатні знання в тій чи іншій сфері, недостатньо з'ясовані фундаментальні поняття теоріях тощо, то паралогізми, що показали дослідження [1], можна розглядати як результат функціонування однієї специфічної особливості людського мозку – прагнення до так званої «енергетичної економії». Досить часто когнітивна діяльність пересічної людини спрямована не на пошук істини, а на те, як мінімізувати діяльність з цього пошуку.

Наш мозок біологічно налаштований на економію енергії, він постійно спрощує інформацію. Результатом такого спрощення може стати ненавмисна помилка в міркуваннях, яка і називається паралогізмом. Частіш за все ця логічна помилка є неусвідомленою, її причиною може бути банальне незнання або неуважність та недисциплінованість мислення, нарешті, стрес чи сильні емоції. Найпростішим розв'язанням для таких помилок може стати уважний перегляд та аналіз фактів, пошук додаткових знань та розвиток власного розуму. Натомість парадокс – це міркування, яке намагається бути істинним, але в ньому без порушення логічних правил висновку доводиться як істинність, так і хибність певного твердження. Іншими словами, це міркування доводить як дане судження, так і його заперечення. Парадокси також часто називають антиноміями.

В логіці відомі стародавні парадокси на кшталт парадоксу брехуна, але й у сучасному інформаційному світі виникають свої специфічні парадокси, які поки що складно розв'язати. Приклад — звичайна людинамережі, припустимо, яка має комплекси особистості, сором'язлива чи боїться осуду. В тіні мережі можна бути будь ким, це як і плюс, так і мінус. І ось ця людина вирішує створити новий образ ідеальної людини, завдяки якому вона буде отримувати схвалення. Зміни за очікуваннями аудиторії чи партнера мають

наслідки: людина поступово замінює свої автентичні риси на вигадані. Чи буде цей образ хоча б на 50% відповідати особистості людини? Зміна під вимоги та доповнення образу викликає питання: чи людина неминуче втрачає себе? це вже інша особа? чи є вона реальною особистістю? Тут виникає «цифровий Корабель Тесея»: парадокс, в якому, при поступових змінах всіх складових особистості на вигадані, реальна ідентичність ризикує зникнути.

Ризик втрати реальної особистості тісно пов'язаний з тим, як ми споживаємо інформацію. Парадокс сучасного Інтернету полягає у тому, що глобальна доступність будь-якої інформації мала би максимально розширити світогляд людини, але насправді вона його критично звужує. Алгоритми соціальних мереж налаштовані виключно на утримання уваги користувача, вони аналізують наші реакції та залученість, і показують лише той результат, який підживлює наші індивідуальні переконання. Виникає парадокс: чим більше інформації навколо, тим менше альтернативних думок ви бачите. Людина опиняється в ізоляції, стає заручником свого цифрового двійника. Це логічний «глухий кут», в якому безмежність вибору призводить до інформаційної сліпоти.

Штучний інтелект значно посилює цю проблему, він генерує новий контент, котрий здебільшого розрахований на масову аудиторію та пропонує провокативні та емоційні теми. Машина не розуміє суті речей та їхньої цінності, не відрізняє правду від брехні, вона працює статистично, за матрицею складає слова або створює відео. Коли алгоритм видає впевнений, ідеально побудований, але повністю вигаданий контент, він створює ідеальну пастку для людського сприйняття. Тут виникає так званий сучасний цифровий паралогізм. Текст або відео має правильну граматику, виглядає логічним, переконливим, користувач не буде перевіряти кожне твердження на достовірність і неусвідомлено приймає контент за істину. Мозок обирає найпростіший шлях, щоб зекономити енергію, і відмовляється від перевірки фактів. Сучасна економія уваги у соціальних мережах тримається саме на таких швидких і поверхневих паралогізмах. Прості емоційні помилки легко засвоюються, змушують користувача миттєво реагувати і гортати стрічку далі. Натомість усвідомлення парадоксу вимагає зупинки, концентрації та витрат енергії на аналіз. Це повністю суперечить механіці соціальних мереж, яким потрібна лише безперервна і бездумна активність. Критичне мислення стає не вигідним для системи, яка працює у межах своїх шаблонів.

Список використаних джерел:

1. Pochynkova M., Bader S. Critical thinking: obstacles on the way of reasoning. *Humanities science current issues*. 2024. Т. 2, № 79. С. 247–254. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/79-2-38>.